

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI ABU RAYHON BERUNIY
NOMIDAGI URGANCH DAVLAT UNIVERSITETI

“QURILISH VA ARXITEKTURA SOHASIDAGI INNOVATSION
G'OYALAR, INTEGRATSIYA VA TEJAMKORLIK”

УРГЕНЧСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ АБУ РАЙХАНА БЕРУНИ

РЕСПУБЛИКАНСКАЯ
НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ
«ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ, ИНТЕГРАЦИЯ
И ЭКОНОМИКА В ОБЛАСТИ
СТРОИТЕЛЬСТВА И АРХИТЕКТУРЫ»

IN THE NAME OF
ABU RAYHAN BERUNI
URGANCH STATE UNIVERSITY

“INNOVATIVE IDEAS, INTEGRATION,
AND ECONOMY IN THE FIELD OF
CONSTRUCTION AND
ARCHITECTURE”
SCIENTIFIC AND PRACTICAL
REPUBLICAN CONFERENCE

MAVZUSIDAGI RESPUBLIKA
ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA
1-TO'PLAMI

TASHKILIY QO‘MITASI:

RAIS:

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti rektori v.v.b.,
professor - **S.U. Xodjaniyazov**

HAMRAISLAR:

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti ilmiy ishlar va
innovatsiyalar bo‘yicha prorektori, PhD, dotsent - **Z.Sh. Ibragimov**

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti xalqaro hamkorlik
bo‘yicha prorektori, f-m.f.d., professor - **G‘.U. Urazboyev**

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti, Texnika fakulteti
dekani, f-m.f.n., dotsent - **M.Q. Qurbanov**

Toshkent davlat transport universiteti, Avtomobil yo‘llari muhandisligi
fakulteti dekani, t.f.d., professor - **A.X. Urokov**

Xorazm viloyati Qurilish va uy-joy kommunal xo‘jaligi boshqarmasi, Urganch
tuman bosh arxitektori - **R.B. Matmurotov**

ILMIY KOTIB:

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti, “Qurilish”
kafedrası dotsenti, PhD - **A.A. Qutlijev**

TASHKILIY QO‘MITA A‘ZOLARI:

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti yoshlar masalalari
va ma‘naviy-ma‘rifiy ishlar bo‘yicha prorektori, PhD, dotsent - **D.I. Ibadullayev**

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti moliya-iqtisod
ishlari bo‘yicha prorektori - **A. Atajanov**

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti “Qurilish”
kafedrası mudiri, t.f.n., dots. – **Q.K. Axmedov**

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti “Arxitektura”
kafedrası mudiri **R. Palvanov**

t.f.d., prof., R. Raximov, t.f.d., prof., B.Raxmonov, t.f.n., dots., K.Kuryozov, i.f.n., dots., N. Sattorov, a.f.n., dots., M. Setmamatov, a.f.f.d., dots., S. Atoshev, a.f.f.d., Sh. Abdullayeva, dots., Sh. Xo‘janiyozov, t.f.f.d., S. Sultanova, A. Atamuratov, A. Seyitniyozova, N. Kariyeva, S. Rajabov, S. Yusufov, A. Sobirov, X. Madirimov, X. Radjabov, I. Bekturdiyev, B. Radjapov, A. Xodjayazov, A. Matkarimov, M. Djumanazarova, R. Nafasov, Sh. Navruzov, Y. Tadjiyev, R. Sovutov, A. Samandarov, L. Yusupova, Sh. Masharipov, H. Bekchanov, D. Shalikaeva, S. Nurmuhammedov, I. Matnazarov, Q. Soburov, K. Yuldashev, A. Bobojonov, Sh. Nurimetov, H. Masharipova, S. Qurambayev, M. Ashurova, A. Shomurotov.

ILMIY-TEXNIK ANJUMAN DASTURIY QO‘MITASI:

Rais: “ARXITEKTURA, QURILISH, DIZAYN” ilmiy-amaliy jurnalining bosh muharriri, i.f.d., prof. **Nurimbetov Ravshan Ibragimovich**

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universitetida 2025 yil 15-16-sentabr kunlari “Qurilish va arxitektura sohasidagi innovatsion g‘oyalar, integratsiya va tejamkorlik” mavzusidagi respublika miqyosidagi ilmiy va ilmiy-texnik konferensiya materiallari kiritilgan.

To‘plamga kiritilgan maqolalar mazmuni, ilmiy salohiyati va keltirilgan dalillarning haqqoniyligi uchun mualliflar mas’uldirlar.

6. A.X.Urokov, A.A.Qutliyev, X.D.Durdiyev. Urganch shahar ko'cha-yo'l tarmog'ini rivojlanishiga aholi zichligi va avtomobilizatsiya darajasining ta'sirini tahlil etish tamoyillari. // SamDAQU Me'morchilik va qurilish muammolari. Ilmiy-texnik jurnal – 2025. – №2. 20-25 b.

SHAHAR TRANSPORT SHOVQININING INSON SALOMATLIGIGA TA'SIRI

Radjapova Mohira Pirnazarovna

Urganch Davlat Universiteti doktranti

Elektron pochta manzili: salihalar@gmail.com,

Tel: +998937402270

Annotatsiya

Shovqinning ifloslanishi butun dunyo bo'ylab hayot sifatiga ta'sir qiluvchi asosiy xavflardan biri sifatida tan olingan. Texnologiyalar, sanoatlashtirish, urbanizatsiya va boshqa aloqa va transport tizimlarining jadal o'sishi tufayli shovqin ifloslanishi yillar davomida yuqori qon bosimi, uyqusizlik, ko'ngil aynish, yurak xuruji, depressiya, bosh aylanishi, bosh og'rig'i va eshitish qobiliyatini yo'qotish kabi turli xil sog'liqqa ta'sir qilishning oldini olish uchun o'rganilishi va nazorat qilinishi kerak bo'lgan bezovta qiluvchi darajaga yetdi.

Аннотация

Шумовое загрязнение признано одним из основных факторов, влияющих на качество жизни во всем мире. В связи с быстрым развитием технологий, индустриализацией, урбанизацией и развитием других систем связи и транспорта, уровень шумового загрязнения за последние годы достиг тревожных значений, которые необходимо изучать и контролировать для предотвращения различных последствий для здоровья, таких как повышенное кровяное давление, бессонница, тошнота, сердечные приступы, депрессия, головокружение, головные боли и потеря слуха.

Annotation

Noise pollution is recognized as one of the major hazards affecting the quality of life worldwide. Due to the rapid growth of technology, industrialization, urbanization, and other communication and transportation systems, noise pollution has reached disturbing levels over the years that need to be studied and controlled to

prevent various health effects such as high blood pressure, insomnia, nausea, heart attack, depression, dizziness, headache, and hearing loss.

Kalit so'zlar

Transport shovqini, muhit, jamoat ta'siri, inson salomatligi

Ключевые слова

Транспортный шум, окружающая среда, воздействие на общественность, здоровье человека.

Keywords

Traffic noise, environment, public impact, human health

Kirish

Ovoz uzluksiz bo'lib, quloqlarning chegara chegarasidan yuqori bo'lganda shovqin deb ataladi. Avtomobil shovqini avtomobilning tebranish tanasi va uning dvigateli ishlayotgan ovozinining natijasidir. Shovqinning har xil turlari bor, shu jumladan impulsiv shovqin, doimiy shovqin, intervalgacha shovqin va past chastotali shovqin. Yuqorida qayd etilgan barcha shovqin turlari, agar ularning chegaralaridan oshib ketgan bo'lsa, odamlar va hayvonlar uchun xavflidir. Yo'lda mexanizatsiyalash va ko'proq transport vositalari tufayli shovqin qishloqlarga qaraganda shaharlarda keng tarqalgan muammodir. Bu shovqin, shuningdek, qon tomirlari va miya oksidlovchi stressini oshiradi va qon tomir disfunktsiyani qo'zg'atadi. Yuqoridagilarga qo'shimcha ravishda, yuk kemalari ham bezovtalik va uyqu buzilishining manbai hisoblanadi. Biroq, bu odatda shovqin manbalari emas, chunki ular faqat portlarda yashovchi kichik jamoalarga ta'sir qiladi. Past chastotali shovqin ham shovqin turlariga kiradi va bezovtalanish va uyqu buzilishi orqali odamlarga ta'sir qiladi. Migren, tinnitus, ko'ngil aynishi, uyqu buzilishi, uyqusizlik, hayot sifati va kichik stress insultlari past chastotali shovqinning natijasidir. Uydagi va jamiyatdagi shovqin ham sog'liq muammosidir. Kunning ko'p qismini uylarda yashayotganimiz sababli, biz doimiy ravishda turli xil shovqin turlariga duch kelamiz, masalan, maysazorning shovqini, itlarning hurishi, oshxona maydalagichining ishlashi va xavfli ko'rinadigan tovush tizimlari/televizor.

Hujjatlashtirilgan shaklda bir nechta kasalliklar bilan bog'liqligi va butun dunyo bo'ylab ushbu turdagi shovqinga duchor bo'lganlar soni ortib borayotgani keltirilgan.

Yuqoridagi barcha munozaralardan aniq ko'rinib turibdiki, shovqin manbalaridan qat'i nazar, gipertoniya, miyokard infarkti, insult, o'lim, bosh aylanishi, yuqori qon bosimi va kognitiv kasalliklar kabi sog'liqqa ta'sir qiladi, bu barcha shovqin manbalarini nazorat qilishni taklif qiladi. Shovqinni nazorat qilish uchun kasalxonalar, ta'lim muassasalari va ish joylari kabi turli joylardan shovqinni nazorat qilish yoki kamaytirish uchun turli usullar va uskunalar ishlab chiqariladi. Moslashuvchan shovqin nazorati, faol shovqinni nazorat qilish, boshpana kamarlari, uskunalar va uy izolyatsiyalari va faol tebranish shovqinlarini nazorat qilish qurilmalari shu maqsadda va shovqin xavfini kamaytirish uchun qilingan

2. Shovqinning ifloslanish manbalari

Shovqinning ifloslanishi ko'plab manbalarga ega bo'lib, ularda transport shovqini asosiy manba bo'lishi mumkin. Boshqa turlarga jamoa shovqini, maishiy, sanoat, samolyot va kema shovqinlari kiradi

2.1 Harakatlanuvchi transport vositalari

Yo'l harakati shovqini, nomi bilan tasvirlanganidek, yo'l harakati transport vositalaridan, xususan, texnik xizmat ko'rsatilmagan eski transport vositalaridan va yo'llarda harakatlanish uchun jismoniy tozalanmagan transport vositalaridan kelib chiqadigan shovqin. Og'ir transport vositalari ham og'ir dvigatellari va yuki tufayli shovqin hosil bo'lishiga hissa qo'shadi. Trafik shovqini mexanizatsiyalashgan hududlarda muhim ekologik xavf omillarini ifodalaydi va u atrof-muhit ifloslanishining eng tez o'sib borayotgan va eng keng tarqalgan turlaridan biri hisoblanadi. Bu yuqori qon bosimi bilan bog'liq, ammo uzoq muddatli ta'sir kasalxonaga yotqizilishi va kamdan-kam hollarda o'limga olib kelishi mumkin. Londonning 8,6 million aholisi o'rtasida o'tkazilgan tadqiqotda yo'l shovqini barcha kattalar (≥ 25 yosh) va qariyalarda (≥ 75 yosh) yurak-qon tomir nuqsonlari bilan bog'liq. Bu shuni ko'rsatadiki, yo'l harakati shovqinining uzoq muddatli ta'siri aholining o'lim xavfini va yurak-qon tomir kasalliklari xavfini oshiradi.

2.2 Savdo va sanoat shovqinlari

Kemalar va og'ir yuk mashinalari yordamida yuklarni bir joydan ikkinchi joyga tashish kabi turli xil tijorat faoliyati tegishli hududlarda sezilarli shovqin yaratadi. Okean shovqini darajasi global savdo faoliyatining katta o'sishi natijasida ortib bormoqda, bu shuni ko'rsatadiki, agar bu faoliyat har yili 1,9% ga o'sishda davom etsa, atrof-muhitdagi okean shovqini darajasiga tijorat yuk tashish hissassi keskin oshishi kutilmoqda. Ma'lumki, barcha mashinalar shovqin chiqaradi va u sanoat shovqini deb ataladi. Turli sohalarda to'qimachilik sanoati, yog'och sanoati va po'lat fabrikalari kabi turli xil mashinalar mavjud.

2.3 Jamiyat shovqini

Jamoa shovqini yerdagi o'yin vaqtidagi shovqin, chiqindilarni yig'ish paytida transport vositalarining shovqini, ko'chada o'ynayotgan bolalar, itlarning hurishi va ziyofatlar paytidagi shovqinlardan iborat. Musiqaga qiziqmagan kishi uchun chalinayotgan musiqa asboblari ham shovqin manbai bo'lishi mumkin. Bir tadqiqot Janubiy Afrika jamoasida yashovchi 364 nafar kattalarning shovqin va shovqin sezgirligini baholadi va ularni Shveytsariya o'tkazilgan shunga o'xshash tadqiqotlar bilan solishtirdi. Shveytsariya tadqiqotlari bilan solishtirganda, shovqin sezgirligi yuqori bo'lgan odamlarning ulushi yuqori (ayollar: 35,1% ga qarshi 26,9%, erkaklar: 25% ga qarshi 20,5%), odamlar yo'l harakati shovqinidan juda g'azablangan (ayollar: 20, 5% 12,4%; erkaklar: 19% Janubiy Afrikada 11% kuzatilgan). Janubiy Afrikadagi ayollar Shveytsariyaga qaraganda (21,1% ga nisbatan 9,4%) ko'proq jamoat shovqiniga qarshi bo'lsa-da, bu erkaklar uchun (7,1% va 7,8%) emas, bu shovqinning ifloslanishi aholining shovqini aholisiga jiddiy ta'sir qilishi mumkinligini ko'rsatadi.

2.4 Yuk tashish shovqini

Hozirgi vaqtda antropogen shovqin global muammo hisoblanadi va yaqinda o'tkazilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, ko'plab hayvonlar ko'plab salbiy ta'sirlarga ega. Dengiz suv osti shovqini tobora muhim va hamma joyda mavjud bo'lgan ifloslantiruvchi sifatida qaralmoqda, bu butun dunyo bo'ylab dengiz ekotizimlariga ta'sir qilishi mumkin. Kemalar va dengiz kemalari bu shovqinning manbai. Shovqin

ta'siri kemalar va dengiz kemalari soniga qarab ob'ektlar orasida sezilarli darajada farq qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. WHO. Environmental Noise Guidelines for the European Region, 2018.
2. SanPiN 2.2.4.548-96. Shovqin bilan bog'liq gigiyenik me'yorlar.
3. Zhao J va boshqalar. Asosiy avtomobil shovqini sifatida L eq (20s) bilan avtomobil yo'lidagi shovqinni bashorat qilish modelini baholash va takomillashtirish. Amaliy akustika. 2015;97: 78-83
4. Nakashima H, Shinkai T, Kakinuma T. Avtomobil assimilyatsiya qilish shovqinini uzatish tizimi. Google patentlari; 2018

ВЛИЯНИЕ ЭКОЛОГИЧЕСКИХ ФАКТОРОВ НА РАЗВИТИЕ УЛИЧНО-ДОРОЖНЫХ СИСТЕМ

Radjapova Mohira Pirnazarovna

Urganch Davlat Universiteti ,

Elektron pochta manzili: [salihalobar@gmail.com](mailto:salihalar@gmail.com)

Tel: +998937402270

Annotatsiya

Ushbu maqolada yo'l va ko'cha tizimlarining rivojlanishiga atrof-muhit omillarining ta'siri ko'rib chiqiladi. Yo'l va ko'cha tarmoqlarini rivojlantirish va ulardan foydalanish, avtotransportning ekologik xavfsizligini ta'minlash, muqobil yoqilg'idan foydalanish bilan bog'liq masalalar tahlil qilinmoqda.

Аннотация

В данной статье рассмотрены вопросы влияния экологических факторов на развитие улично-дорожных систем. Сделан анализ вопросов по обустройству и эксплуатации улично-дорожных сетей, по обеспечению экологической безопасности автомобильного транспорта, а также по использованию альтернативных видов топлива.

Annotation

This article examines the impact of environmental factors on the development of road and street systems. An analysis is made of issues related to the development